

Zoltan Jan

UDK 821.163.6(450).09 Šorli L.

Filozofska fakulteta v Trstu

Tehniški šolski center Nova Gorica

Ljubka Šorli med Italijani

Zunanji podatki o usodi Ljubke Šorli¹ v italijanskem kulturnem prostoru so na prvi pogled takšni, kot pri veliki večini slovenskih literarnih ustvarjalcev. Prav zato jim v svojih predhodnih raziskavah tega področja primerjalne literarne zgodovine nisem namenjal večje pozornosti. Tudi v tem primeru se namreč najprej občasno in nepovezano pojavljajo prevodi posameznih pesmi v krajevni periodiki, prvi knjižni prevod njenega pesniškega dela pripravijo slovenski prevajalci in izide pri majhni italijanski krajevni založbi, drugi pri slovenski.² Gradivo torej na prvi pogled ne obeta, da bi bilo mogoče s preučevanjem recepcije pesniškega dela Ljubke Šorli pri Italijanih doseči cilje, ki jih je opredelila teorija slovenske primerjalne književnosti že leta 1936, saj se zdi, da analiza usode slovenske pesnice v drugem kulturnem prostoru ne bo odkrila bistveno drugačnih razsežnosti njenega literarnega ustvarjanja, ki bi se lahko razkrile prek drugačne tradicije vrednotenja in doživljanja besedne umetnosti.³

Toda že na ravni inventarizacije literarnozgodovinskega gradiva se pojavljajo nekatera pomenljiva dejstva. Najprej izstopa, da se pesnica ne omenja v prvih sistematičnih pregledih slovenske literarne ustvarjalnosti v Gorici, ki so od srede osemdesetih let izhajali v italijanskih publikacijah.⁴ Če je to razumljivo, ker je te predstavitve pisala literarna zgodovinarica *Lojzka Bratuž*, ki se je z diskretnostjo izognila opredeljevanju do še razvijajočega se pesniškega ustvarjanja lastne matere, pa preseneča sicer vljuden očitek znanega goriškega zgodovinarja *Sergia Tavana*, da bi v njene preglede slovenske literature na Goriškem sodila tudi Ljubka Šorli. Ko v svoji obsežni knjigi *Gorizia e il mondo di ieri* (Gorica in včerajšnji svet) povzema referate s seminarja, ki ga je leta 1986 pripravil *Istituto di storia sociale e religiosa di Gorizia* (Inštitut za družbeno in religiozno zgodovino Gorice), pri oznaki prispevka *Lojzke Bratuž* pravi: »*Alla vita letteraria slovena del Novecento dedicò il suo studio Lojzka Bratuž (Il Novecento), che traccia una storia punteggiata di episodi e di figure grandemente significative, come Ivan Pregelj, France Bevk, Alojz Gradnik (»il poeta fra due mondi« come lo definì Marijan Breclj), Srečko Kosovel, fino agli autori più recenti (fra cui starebbe bene il nome di Ljubka Šorli; cfr. Le arti a Gorizia nel secondo '900, Gorizia 1987) e fino al bel gruppo di musicisti, fra cui Lojze Bratuž, citato per dovere ma non*

¹ Biografski podatki o tolminski pesnici (1910–1988), ki je pretežni del svojega življenja preživila v Gorici, so na razpolago v spremnih študijah k izborom njenega pesniškega ustvarjanja: Ljubka Šorli (1973). *Izbrane pesmi*. (Uredil in komentiral Marijan Breclj. Gorica; (1987). Pod obokom čarobnim. (Uredil in komentiral France Bernik). Trst. Prim. tudi geslo Tomaža Pavšiča Ljubka Šorli v Primorskem slovenskem biografskem leksikonu, 15. snopič, Gorica 1989, str. 567–570, ter prispevke v reviji Primorska srečanja 2000 (št. 229 in 230) ter France Bernik (1999). *Obzorja slovenske književnosti*. Ljubljana.

² Ljubka Šorli (1994). *Canti spezzati*. Dvojezično, v italijanščino prevedla Diomira Fabjan Bajc, spremna beseda Celso Macor. Brazzano: Braitan 1994; (2000). *Via crucis*. V italijanščino prevedla Marija Kacin, spremna beseda Marijan Breclj, ilustr. Franko Zerjal. Gorica: Goriška Mohorjeva družba.

³ Anton Ocvirk (1936). *Teorija primerjalne literarne zgodovine*. Ljubljana.

⁴ Lojzka Bratuž (1988). *Il Novecento. La cultura slovena nel Litorale*. Atti del seminario di studio dell'Istituto di storia sociale e religiosa di Gorizia. Gorizia 30–49.

senza dolore.«⁵ Na drugem mestu pri obravnavi goriške literarne ustvarjalnosti zapiše tudi naslednjo oznako pesnice: »*In tanti prossimi [...] traspiono dai versi di Ljubka Šorli [...], delicatamente intrecciati di meditazioni e di accenti personali, in cui traspare un mondo intimo e partecipe di sentire e di vedere o rivedere le cose e gli uomini, pur senza abbandonarli facili.*«⁶ Oznaka sicer ni posebno razčlenjena in dopolnjena z ilustrativnim gradivom, tudi ni tako obsežna, kot so zapisi o Juliju Kugyju, Carlu Michelstaedterju, Mariju Marinu, Mariu Cossarju, Celsu Macorju in drugih italijanskih goriških literatih, vendar pesnico vključuje med te najuglednejše in dobro označi izstopajoče lastnosti njene izpovedi, ko poudarja nežno prepletanost osebne uglašenosti in meditacije z intimnim svetom, v katerem je sposobna občutiti in ponovno uvideti stvari ter ljudi, vendar brez lahkotne sproščenosti.

Domala dobesedno enako oznako je *Sergio Tavano* pred tem zapisal že v s svojem prispevku *Attività letteraria nel Goriziano* (Literarno delovanje na Goriškem), objavljenem v obsežni knjigi *Le arti a Gorizia nel secondo '900* (Umetnost v Gorici druge polovice 20. stoletja), ki je zasnovana kot spremni zbornik enako naslovljene razstave o umetnostnih dosežkih v deželi Furlanija Julijska krajina, nastalih v drugi polovici dvajsetega stoletja.⁷ V to pomembno reprezentativno predstavitev del različnih umetnostnih zvrsti sta uvrščeni tudi dve pesmi *Ljubke Šorli*, *Poslednje srečanje* in *Večer v gozdu*, ki ju je prevedel *Milko Renar*, na tretjem mestu pa so objavljeni biografski podatki, med katerimi je poudarjena tragedija njenega moža in njeno preganjanje pod fašizmom. Osrednje mesto v prikazu predstavljajo prevedene oznake pesničinega dela slovenskih poznavalcev *Marijana Breclja* in *Franceta Bernika*. Italijanski prevod odlomka iz spremnega esejja *Marijana Breclja* k izbranemu delu *Ljubke Šorli* opozarja, da najmočnejša pesniška tema njene izpovedi izvira iz ljubezni do pokojnega moža, kar predstavlja po avtorjevem mnenju edinstvenost v slovenski liriki. Presenečajo nas, piše urednik njenega izbranega dela, neposrednost, čustvene vibracije, harmoničnost izraza in občutek za vzvišenost v človeškem trpljenju, ki se zrcali tudi v bolečini slovenskega ljudstva, vendar je daleč od kakršnekoli obtožbe zločina nad slovenskim ljudstvom, njegovo kulturo, tako da poslušamo glas odpuščanja in vdanosti v božjo voljo.⁸ Prevedena *Bernikova* oznaka, vzeta je iz njegove študije o pesnici, ki jo je prvič objavil kot spremno besedo k zbirki *Pod obokom čarobnim*, poudarja religiozne razsežnosti pesniške izpovedi *Ljubke Šorli*. Poudarja, da je religiozna tematika prisotna skoraj v vseh njenih pesmih, čeprav ne vedno eksplicitno. Povsod imamo religioznost v skladu s katoliško veroizpovedjo, vendar globoko občuteno in živo. Njena vernost je občutljiva za lepoto narave in kozmični red. Religioznost pesnice je začrtana v območju ljudske tradicije, iz katere črpa moč za soočanje z ideološko pluralnostjo in različnostjo današnjega sveta, ugotavlja *France Bernik*.⁹

Navedene oznake so ostale prisotne v vseh kasnejših italijanskih interpretacijah poezije *Ljubke Šorli*, vendar nas na tem mestu najprej zanima, kako je prišlo do tega, da je bila pesnica že sredi osemdesetih let predstavljena na eminentni razstavi reprezentativnega umetniškega ustvarjanja v Goriški pokrajini, saj se je pojavila ob boku *Franceta Bevka* in *Alojza Gradnika* in ob italijanskih

⁵ »Goriškemu literarnemu življenju Slovencev v dvajsetem stoletju je posvetila svoje preučevanje *Lojzka Bratuž* (Dvajseto stoletje), ki je do posamezne točke natančno začrtala epizode in like, ki imajo tako velik pomen, kot *Ivan Pregelj*, *France Bevk*, *Alojz Gradnik* (»poet dveh svetov«, kot ga je opredelil *Marijan Breclj*), *Srečo Kosovel*, vse do bolj sodobnih avtorjev (med katerimi bi bilo dobrodošlo ime *Ljubke Šorli*; prim. *Umetnost v Gorici v drugi polovici dvajsetega stoletja*, *Gorica 1987*), vse od lepe skupine glasbenikov, med katerimi po dolžnosti, a ne brez bolečine navaja tudi *Lojzeta Bratuža*.« *Sergio Tavano* (1991). *Gorizia e il mondo di ieri*. Udine, 63. (Različico tega besedila je objavil tudi v reviji *Iniziativa Isontina* 1992, str. 51–58.)

⁶ »Podobna prizadevanja [...] prevevajo verze *Ljubke Šorli* [...], v katerih se nežno prepletajo razmišljanje in osebni poudarki, iz katerih veje neki intimni svet, ki prispeva k občutenju ter videnju ali ponovnemu uvidenju stvari in ljudi, čeprav brez lahkotne sproščenosti.« *S. Tavano*, n. d., str. 184.

⁷ *Sergio Tavano* (1987). *Attività letteraria nel Goriziano. Le arti a Gorizia nel secondo '900*. Gorizia, str. 104.

⁸ Prim. *Marijan Breclj* (1973). *Pesniški svet Ljubke Šorli*. Izbrane pesmi, in n. d. *S. Tavana*, str. 134.

⁹ *Ljubka Šorli* (1987). *Pod obokom čarobnim*. Trst; *France Bernik* (1999). *Obzorja slovenske književnosti*. Ljubljana. *S. Tavano*, n. d., str. 135.

ustvarjalcih, kakršni so Carlo Michelstaedter, Celso Macor, Biagio Marin, Ervino Pocar, Silvio Domini, Franco de Gironcoli.¹⁰

Med zunajliterarnimi vzroki, ki so prispevali k poznavanju med Italijani, velja upoštevati njeno vsestransko delovanje v kulturnem življenju Gorice. Cenjeno je bilo tudi v italijanski javnosti, tako da je pesnica prejela tudi formalno priznanje. Leta 1979 ji je goriški nadškof Pietro Coccolin osebno izročil papeževo odlikovanje Pro Ecclesia et Pontefice, kar je zbudilo dodatno pozornost med Italijani. Poseben pomen ima tudi njeno pričevanje na procesu proti zločinom v tržaški Rižarni. S hladno objektivnostjo napisano pretresljivo pismo Ljubke Šorli o mučenju na specialnem policijskem komisariatu v Trstu 1943. leta je zbudilo velik odmev tudi v italijanski javnosti in so o njem poročali oziroma ga 23. marca 1976 ponatisnili tudi najpomembnejši italijanski dnevnik *Il Giorno*, *La Repubblica* in *La Stampa*.¹¹ Njeno sodelovanje z različnimi veteranskimi organizacijami odporniškega gibanja se je nadaljevalo vse življenje. V nekrologu, ki je izšel v tržaškem dnevniku *Il Piccolo* 3. maja 1993, je poudarjeno, da so njeni verzi zapisani na spomeniku internirancem taborišča v Zdravščini pri Gorici. Omenjeno je tudi njeno sodelovanje na različnih spominskih svečanostih. Pozornosti z dvema nekrologoma v italijanskih časopisih je bil deležen le malokateri slovenski literat. Pomembno priznanje je doživela ob petdesetletnici umora moža Lojzeta Bratuža. Italijanske oblasti so priredile več spominskih slovesnosti, Goriška pokrajina je 4. aprila 1987 pripravila simpozij in gradivo izdala v dvojezični publikaciji *Lojze Bratuž 50 anni dopo — po 50 letih*, skladateljevo vdovo pa so počastili na svečani seji sveta občine Gorica.¹²

Ves ta splet srečanj in dela na pesnični življenjski poti je privedel do tega, da so sredi osemdesetih let italijanski krogi pričeli upoštevati Ljubko Šorli kot pomembno goriško literarno ustvarjalko, ki je ni mogoče prezreti, ko se govori o tem kulturnem prostoru. V časopisu goriške nadškofije *Voce Isontina* so v prazničnih božičnih številkah objavljali njene pesmi v izvorniku in italijanskem prevodu.¹³ Njene pesmi so se pričele pojavljati v različnih antologijah in kot ilustrativno gradivo v monografskih publikacijah. Na srednjeevropskem srečanju v Gorici *Incontri Culturali Mitteleuropei* je bila 7. decembra 1990 na literarnem večeru pesnikov manjšinskih jezikov predstavljena tudi njena poezija v prevodu *Diomire Fabjan Bajc*. Ob mednarodnem dnevu žena se je 8. marca 1994 knjižni prevod njene poezije pojavil v izložbi goriške knjigarne Antonini na priložnostni razstavi del goriških literatk. V publikaciji goriškega Lions kluba *Donne per Gorizia* je vključena tudi Ljubka Šorli s kratko biografsko oznako.¹⁴ Njeno delo je bilo leta 1995 predstavljeno na tržaški razstavi o vidikih slovenske kulture *Dvojnost — Dualità* v znanem tržaškem muzeju Revoltella.¹⁵ Šest let potem, ko se je iztekla njena življenjska pot, so se je italijanski rojaki spomnili s posebnim priznanjem, podeljenim na krajevnem prazniku svetogorske mestne četrti, sredi katere so jo srečevali vsak dan na poti od doma v tiskarno oziroma uredništvo Pastirčka na Placuti. Svojcem so junija 1999 na javni prireditvi slovesno izročili unikatno spominsko plaketo z napisom: »*A Ljubka Šorli, poetessa che in versi di rara bellezza volle essere testimone di infinito amore, fede e perdono.*«¹⁶

¹⁰ Razstava *Le arti a Gorizia nel secondo '900*, ki so jo pripravili v prostorih videmskega Centro Friulano Arti Plastiche (Furlanski center likovne umetnosti), je bila del širšega in obsežnega projekta, ki je želel prikazati umetniško ustvarjalnost v vseh pokrajinah Furlanije Julijske krajine od srede dvajsetega stoletja dalje. V štirih sekcijah so predstavili različne umetnostne zvrsti, likovno, besedno in glasbeno.

¹¹ Kasneje, t. j. leta 1994, so pismo objavili tudi v reviji Iniziativa Goriziana (št. 10, str. 74–76).

¹² *Lojze Bratuž 50 anni dopo — po 50 letih*, Gorica 1989, 83 str.

¹³ Npr. leta 1985, 1986, 1987.

¹⁴ *Donne per Gorizia* (1993). Uredila Antonella Gallarotti. Edizioni della Laguna, Tržič — Mariano del Friuli, 89.

¹⁵ Marija Cenda, Miran Košuta (1995). *Besedna umetnost. Prevodi slovenskih literarnih del. Dualità — Dvojnost: Aspetti della cultura slovena a Trieste. Aspetti slovenske kulture v Trstu*. Trst.

¹⁶ »Ljubki Šorli, pesnici, ki je v verzih redke lepote hotela biti priča neskončne ljubezni, zvestobe in odpuščanja.«

In končno njenega prispevka v goriško literarno zakladnico ni mogla več obiti niti *Lojzka Bratuž* v svojih pregledih slovenske literarne ustvarjalnosti v Gorici. To so koncizni, pregledni in dovolj informativni prikazi najpomembnejših slovenskih literatov, katerih delo se veže na Gorico in njeno zaledje, ki jih je od leta 1988 večkrat posredovala italijanski javnosti. Med temi pomembnimi nastopi velja upoštevati vsaj dva. Slovensko goriško literarno ustvarjalnost je analizirala na seminarju *La cultura slovena nel Litorale*, ki ga je pripravil Istituto di storia sociale e religiosa 1986 v Gorici, in na kongresu furlanskega filološkega društva (Società Filologica Friulana) v Gorici 1990.¹⁷ V teh delih je predstavila splošne kulturne razmere, v katerih je nastajala slovenska književnost v Gorici, ter kratke oznake najpomembnejših ustvarjalcev, vse pa dopolnila z izčrpno bibliografijo virov. Ko presojava vlogo *Lojzke Bratuž* pri posredovanju vedenja o slovenski književnosti Italijanom, moramo upoštevati tudi njeno antologijo *Gorizia nella letteratura slovena* z izčrpnimi komentariji, kjer je, sicer diskretno in strogo objektivno, zastopana tudi pesnica Ljubka Šorli.¹⁸

Razčlenitev recepcije pesniškega dela Ljubke Šorli v italijanskem svetu ne more mimo posebnega mesta, ki ga ima vsaj v začetni fazi zanimiv furlanski pisatelj in vsestranski kulturni ustvarjalec *Celso Macor* (1925–1998), ki je med svojim štiridesetletnim publicističnim delom vrsto let urejal osrednjo kulturno revijo v Gorici *Iniziativa Isontina* (Posoška pobuda), tednik goriške nadškofije *Voce Isontina* (Glas Posočja) in opravljal številne odgovorne naloge v krajevni upravi in različnih kulturnih ustanovah, kot zavzet planinec pa je urejal tudi glasilo *Alpinismo Goriziano*. Kot preučevalec in popularizator furlanske književnosti in prevajalec Macorjevih del v slovenščino je z njim večkrat sodeloval *Marijan Breclj*. Ob mnogostranskem delovanju je uredil dve pregledni antologiji Ljubke Šorli, komentiral slovensko in italijansko knjižno izdajo *Križvega pota*, poleg tega pa prispeval vrsto analiz njenega dela.¹⁹ Povsem očitno je, da je *Celso Macor*, ki slovensko ni znal, zelo cenil pesniško delo Ljubke Šorli, saj je večkrat poskrbel, da je bila upoštevana v italijanskih publikacijah. Tudi v svoji knjigi o Soči *Isonzo* — o tej reki je pisal večkrat, knjiga sama pa je doživela več izdaj — je med navajanjem literarnih upodobitev reke opozoril tudi na goriško-tolminsko pesnico: »*E ancora a Gorizia non possiamo non ascoltare l'eco viva e dolce della poetessa slovena Ljubka Šorli, una donna che dietro a sé ha un passato di sofferenza e restituità crudeltà e tristezza con amore, poetando, pregando, perdonando.* [...]«²⁰ Sledi prevod pesmi *Sulla sponda dell'Isonzo* (Ob bregu Soče) *Marijana Breclja*. Zanimivo je, da je med vsemi pesmimi, v katerih se pojavlja motiv Soče, izbrana ena izmed tistih, ki je najbolj napolnjena z eksistencialno problematiko. Razkriva notranje stiske, ki pesnico vodijo na rob življenja, pa vendar kljub stiskam vztraja.

Ob teh podatkih in poznavanju ustvarjanja pesnice se zdi samoumevno, da je *Celso Macor* napisal zanimiv in poglobljen uvod k italijanskemu knjižnemu prevodu poezije Ljubke Šorli, ki je izšel 1994 pri založbi Braitan v Krmini.²¹ Njegova predstavitev poleg obveznih biografskih podatkov, ki pa so predstavljeni s posebno toplino in premišljenim izborom postaj njenega križvega pota, ne

¹⁷ L. Bratuž (1988). *Il Novecento. La cultura slovena nel litorale* (Slovenska kultura v Primorju). (Fonti e studi di storia sociale e religiosa, 5). Gorizia: Istituto di storia sociale e religiosa 31–52. in (1990). *La letteratura slovena nel Goriziano*. Friuli di Soreli Jevat. Gorica 229–241.

¹⁸ *Gorizia nella letteratura slovena. Poesie e prose scelte.* (1997). A cura di Lojzka Bratuž. (Gorica v slovenski književnosti. Izbor poezije in proze. Uredila Lojzka Bratuž). Gorica: Goriška Mohorjeva družba.

¹⁹ Izbrane pesmi, Veseli ringaraja, Gorica 1983; Križev pot, Gorica 1994; Via Crucis, Gorica 2000. O pesnici je med drugim pisal v Primorskih novicah 1962, št. 7, Srečanjih 1967, št. 6, Zalivu 1969, str. 176–177, Slovenskem bibliografskem leksikonu in še kje.

²⁰ »In spet v Gorici ni mogoče preslišati živega in sladkega odmeva slovenske pesnice Ljubke Šorli, žene, ki ima za seboj trpečo preteklost in je vračala krutost in žalost z ljubeznijo, pesnjenjem, molitvijo in odpuščanjem [...]« *Isonzo*, Gorizia 1992, str. 30. Leta 1998 je pri založbi B & V Editori v Gorici izšla trijezična izdaja v italijanski, slovenski in angleščini. Prim. recenzijo Barice Smole (2000). *Spev Soči, reki miru*. Primorska srečanja, št. 234/235, str. 817–818.

²¹ C. Macor: *Presentazione. Ljubka Šorli: Canti spezzati*, str. 7–15. Lastnik in praktično edini delavec te založbe je univerzitetni profesor, doma iz Krmina, Hans Kitzmüller, ki mu je založništvo konjiček. Pripravil je vrsto večjezičnih objav,

da bi obšel nečloveško krutost fašističnega preganjanja, opozarja predvsem na izpovedne razsežnosti pesniškega sveta Ljubke Šorli. Tudi on ostaja pri interpretaciji obeh temeljnih razsežnosti njene lirike, ljubezni do ubitega moža ter religioznosti, razčlenjuje pa tudi njene upodobitve narave, otroškega sveta, usode slovenskega naroda. S pretanjenim posluhom opozarja na izvirnost njene preproste metaforike in izpostavi, da v njenem delu ni našel niti ene besede, ki bi obtoževala njeno drugo kalvarijo v tržaškem zaporu 1943. leta, kar je zanj zgovorno opozorilo na veličino te nežne, a krepke ženske: »*La grandezza del perdono, un perdono maturato in silenzio, sofferto, nato nel colloquio con Dio, un perdono eroico e somnesso, è quieta la pagina bella della vita di Ljubka Šorli, la più nobile e la più alta: la pagina di una donna dolce e tenera, ma forte e coraggiosa come le sue montagne di Tolmino. Uscendo da quella seconda stagione di violenza e di crudeltà, la poesia della Šorli si è aggrappata ancor di più fortemente ai ricordi del sogno di sposa, ai ricordi della primavera nel fiorire delle acacie, nei canti di merli e cinciallegre, i piedi nudi, bambini sul verde tappeto; scoppi di gioia che si estinguono improvvisi in un tetro disincanto.*«²²

Interpretacijo pesniške izpovedi Ljubke Šorli zaokroži s še eno pomembno ugotovitvijo, ko poudari, da je o tem ustvarjanju italijanski del Gorice bolj malo vedel, čeprav je nastajal sredi tega mesta. Jezikovna bariera je v zadnjih petdesetih, šestdesetih letih postala bolj tesna kljub naraščanju dobrega sožitja: »*La Gorizia italiana poco sapeva di questa poetessa che pur cantava dentro al cuore della città. La barriera della lingua si è fatta più spesso in questi ultimi cinquanta, settant' anni, nonostante il crescere della buona convivenza.*«

Iskren in uspešen ustvarjalec medsebojnega spoštovanja in sožitja znotraj »*etnične polifonije Goriške*« Celso Macor je poznavalec slovenske književnosti, kar je med drugim razvidno iz njegovih poročil o italijanskih prevodnih slovenske literature.²³ Pesnico s spoštovanjem omenja na različnih mestih, zaradi česar so njegova opažanja o liriki Ljubke Šorli prepričljiva in vredna upoštevanja, čeprav morda ni odkril bistveno novih razsežnosti njenega sveta. Ker v našem primeru ne gre za literarnega zgodovinarja ali kritika v ozkem pomenu besede, je razumljivo, da se ni spuščal v teoretično poglobljene analize njene poetike, metaforike, metrike. Kakor nobeden izmed italijanskih interpretov tudi on ni ustvaril celovite analize njenega dela, ki bi začrtala njene temeljne poetološke in nazorske razsežnosti. Izstopa pa osebno doživljanje tega pesniškega sveta. Tako njegovo predstavljanje ohranja intimno osebno noto, kar priča, da pesmi Ljubke Šorli lahko vzpostavijo komunikacijsko vez tudi s pripadnikom drugega naroda, ki izhaja iz drugačnega kulturnega in literarnega izročila.

Pomembna pa je vsaj še ena razsežnost njegove interpretacije. Brez zadržkov je poudaril povezanost osebnega in značajskega profila pesnice, ki je gotovo vplival na recepcijo njenih del. Pri vseh, ki so jo poznali, je njena osebnost vplivala na sprejemanje dela in mu dala dodatne razsežnosti, vendar ne kot preprosta ilustracija avtobiografskih doživetij. Osebnost te »*dame krhkega izgleda s prijaznim in istočasno zadržanim smehljajem, odlične kuharice, učiteljice na slovenskih osnovnih šolah, pozorne, a nevsiljive gostiteljice, zanimive in ljubeznive sogovornice [...], ki je le izjemoma govorila o sebi,*« kot jo je označil kardinal Alojz Ambrožič, je vplivala, da je bil bralec presenečen, ko se mu je odprl njen notranji svet, ko je stopil v svet njene izpovedi, o kateri je

med katerimi so tudi koroška pesnika Janko Ferk in Gustav Januš ter Alojz Gradnik in Žarko Petan. Za vsako knjigo je lastnik založbe lepo poskrbel na javnih predstavitvah, tako da je prodal celotno naklado nekaj sto izvodov.

²² »Veličina odpuščanja, odpuščanje, dozorelo v tišini, trpljenje, rojeno v pogovoru z Bogom, heroično in poglobljeno odpuščanje, to je umirjena in lepa stran življenja Ljubke Šorli, najplemenitejša in najvišja stran dobre in nežne, toda močne in pogumne ženske, kakršne so tolminske gore. Ko je izstopila iz tistega drugega obdobja njene in krutosti, se je poezija Ljubke Šorli še bolj krčevito oklenila spominov na sanje neveste, spominov na pomlad v cvetju akacij, petju kosov in sinic, bose noge otrok na zeleni preprogi; izbruh veselja, ki na vsem lepem zamrejo v mračni odčaranosti.«

²³ Za reprezentativen izbor enega izmed razdelkov, ki nosi naslov Per la conoscenza del mondo sloveno (Za poznavanje slovenskega sveta), sta poskrbela prav Lojzka Bratuž in Marijan Breclj v trijezičnem spominskem zborniku Celso Macor, identità e incontri. Brazzano 1999. Poleg ponatisa uvodnega eseja o Ljubki Šorli so objavljeni še članki o Cankarju, Gradniku, Staniču, Vorancu, Rebuli idr.

navadno molčala, saj se je težko odločila celo za objavo te ali one pesmi. Njeno pesniško delo pa je vseeno naenkrat postalo »*tiha glasnost*,« kot se je slikovito izrazil *Janez Povše*, ki se vedno znova potrjuje.²⁴ Njeno osebnost lahko povzamemo z besedami slovensko-kanadskega kardinala: »*katoličanka po srcu je razvila globoko občudovanje naravnih lepot svoje rojstne doline, izreden čut za enotnost Kristusa in obkrožujoče je narave, Divine Milieu Theilharda de Chardina nas pri njej ne preseneča*«. ²⁵ In zanimivo, ko je novi goriški nadškof po prevzemu nove dolžnosti bral njene pesmi, je njeno besedo vključil v božično mašo.

Pričujoči prispevek o recepciji Ljubke Šorli v italijanskem svetu nas morda opozarja tudi na manj znana razmerja, ki se tkejo ob tesnih ustvarjalnih vezeh v Gorici, na krog kulturno-znanstvenih ustvarjalcev, ki sodeluje pri številnih projektih.²⁶ To sodelovanje pogosto presega golo strokovno delo in vpliva tudi na intimnejša srečanja, kakršna so se spletla ob pesništvu Ljubke Šorli. Nastale so nove razsežnosti izmenjave slovenskih, furlanskih in italijanskih leposlovnih umetnin, brez katerih bi bili siromašnejši tudi mi.

Zoltan Jan

UDK 821.163.6(450).09 Šorli L.

SUMMARY

LJUBKA ŠORLI AMONG THE ITALIANS

A detailed review of extraliterary material shows that the work of Ljubka Šorli, a poet from the Goriško-Tolminsko area, has found its way also into the Italian society and received public and official recognition there. It was especially the injustices and suffering inflicted by fascists (the murder of her young husband, which left her alone with two very young children; cruel torture in an Italian prison in 1943) that made known to the broader Italian democratic public. Against the background of this tragic life story, which did not trigger a slightest call for revenge in her poems, her poetry was received with a particular appreciation. The Italian public learnt about Ljubka Šorli

thanks to co-operation between Italian intellectuals and their colleagues in Nova Gorica. Their joint projects opened the doors to each other's literatures — Slovene, Friulian, and Italian — in their respective countries. These contacts resulted among other things in the publication of two books of Ljubka Šorli's poetry in Italian. She also features in various monographs and anthologies of Goriško literature, and her poems may be heard or read on a number of occasions. While Italian interpretations remain within the standard Slovene views on this poetic world, it is obvious they grow from profound intimate readings of Ljubka Šorli's poetry.

²⁴ Janez Povše (2000). *Tiha glasnost Ljubke Šorli*. *Novi glas*, 16. 3. 2000, št. 10, str. 6.

²⁵ Aloysius Ambrozic (1993). *Death of a friend*. *The Catholic Register*. Toronto, 3. 6 1993, str. 5.

²⁶ Branko Marušič (1997). *Strokovno in znanstvenoraziskovalno sodelovanje med Gorico in Novo Gorico*. *Nova Gorica — Gorica: Izzivi in možnosti sobivanja*. Nova Gorica, 93–106.